

SODELOVANJE SLOVENSКИH IN NEMŠKIH GEOGRAFOV

Mirko Pak

Pod vrbami 1, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija

e-mail: mirko.pak@guest.arnes.si

Strokovni članek

COBISS 1.04

Izvleček

Po drugi svetovni vojni je bila v mednarodnem povezovanju slovenskih geografov v ospredju nemška geografija. Od začetnega intenzivnega sodelovanja z münchensko socialnogeografsko šolo v šestdesetih letih se je sodelovanje razširilo na številne nemške geografe in geografske inštitucije, med katerimi so prednjačili geografski inštituti v Münchnu, Frankfurtu, Bayreuthu, Heidelbergu, Regensburgu, Leipzigu, Marburgu, Augsburgu, Berlinu. Sodelovanje poteka v okviru osebnih stikov, študijskih obiskov in daljših izpopolnjevanj, predavanj, skupnih seminarjev in projektov, objav ter izmenjave literature.

Ključne besede: slovensko – nemško sodelovanje, geografija, oblike, izmenjava literature.

COOPERATION OF SLOVENIAN AND GERMAN GEOGRAPHERS

Abstract

After the Second World War, the international integration of Slovenian geographers was oriented to German geography. The initial intensive cooperation with the Munich socio-geographic school in the sixties of the previous century was extended on numerous German geographers and geographic institutions, first of all geographical institutes in Munchen, Frankfurt, Bayreuth, Heidelberg, Regensburg, Leipzig, Marburg, Augsburg, Berlin. The cooperation takes place in the form of personal contacts, study visits and longer training, lectures, joint seminars and projects, publications and exchange of literature.

Key words: Slovenian – german cooperation, geographay, forms, exchange of literature.

I. UVOD

Geografski položaj Slovenije v znatni meri odreja tudi njeno mednarodno povezovanje, kar velja tudi za slovensko geografijo. Tako se je od sredine petdesetih let 20. stoletja krepilo sodelovanje z nemškimi geografi in geografskimi inštitucijami. Zato je že več kot pol stoletja sodelovanje z nemško geografijo daleč najmočnejše v sicer zelo razvejanem mednarodnem sodelovanju in povezovanju slovenske geografije.

Z razvojem obstoječih in nastajanjem novih geografskih inštitucij v Sloveniji so se individualni primeri sodelovanja slovenskih in nemških geografov iz petdesetih let razširili v različne institucionalne oblike. Pri tem sta prednjačila leta 1919 ustanovljen Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in z njim povezan 1962 leta ustanovljen Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, ki sta del svoje znanstveno – raziskovalne dejavnosti močno povezala z Geografskim inštitutom Tehnične visoke šole v Münchnu in kasneje še z novo ustanovljenim Inštitutom za gospodarsko geografijo Univerze v Münchnu. Svetovno znana münchenska »socialnogeografska šola« prof. Wolfganga Hartkeja in prof. Karla Rupperta, kasneje tudi prof. Franza Schafferja in prof. Karla Ganserja je pritegnila tudi sodelavce obeh slovenskih geografskih inštitucij s prof. Vladimirjem Klemenčičem na čelu, ki so s slovensko različico te geografske smeri vplivali tudi na razvoj geografije v večini drugih jugoslovanskih geografskih središčih. V. Klemenčič se je v času svojega študijskega izpopolnjevanja v Münchnu udeleževal mednarodnih seminarjev in kolokvijev na Geografskem inštitutu Tehnične visoke šole, kjer so tedaj vodilni evropski družbeni geografi na čelu z W. Hartkejem, H. Bobekom in de Vries Reilingom postavljali temelje teorije, metodologije ter aplikacije socialne geografije. To je bila tudi osnova knjigi Socialna geografija (1977), ki je bila prevedena v številne jezike, med drugim tudi v japonsščino in hrvaščino. Sodelovanje se je razširilo na številne geografske inštitute v Nemčiji. V sedemdesetih letih pa se je v intenzivno slovensko – nemško geografsko sodelovanje vključil tudi na novoustanovljeni Oddelek za geografijo Pedagoške fakultete (od leta 2006 Filozofska fakulteta) na Univerzi v Mariboru.

Od prvih študijskih obiskov in študentskih ekskurzij se je sodelovanje razširilo na krajša in daljša študijska izpopolnjevanja na nemških univerzah, na skupne medinštitutske seminarje, projekte, predavanja, objave in drugo. Zadnja leta se v sodelovanje hitreje vključujejo tudi študenti obeh geografskih Oddelkov v Ljubljani in v Mariboru ter študenti nemških univerz.

Z nemškimi geografi in geografskimi inštitucijami sodelujejo tudi sodelavci 1948 leta ustanovljenega Geografskega inštituta Antona Melika Znanstveno raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in Umetnosti v Ljubljani (GIAM ZRC SAZU), leta 1947 ustanovljenega Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU v Postojni, Oddelka za zgodovino in geografijo na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, leta 2001 ustanovljenega Oddelka za geografijo Fakultete za humanistične vede Primorske univerze v Kopru ter izven geografskih ustanov zaposlenih posamezniki.

2. RAZVOJ IN OBLIKE SODELOVANJA

Leta 1959 je v 16. zvezku Münchener Geographische Hefte izšla razprava prof. S. Ilešiča »Die Flurformen Sloweniens im Lichte der Europäischen Fluhrforschung«, kar je

pomenilo prelomnico v sodelovanju slovenske in nemške geografije. Že naslednje leto se je na povabilo Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani prof. W. Hartke udeležil jugoslovanskega geografskega kongresa v Ljubljani. Temu so sledili številni študijski obiski slovenskih geografov na Geografskem inštitutu Tehnične visoke šole in nekaj let kasneje na novo ustanovljenem Gospodarsko geografskem inštitutu Univerze v Münchnu, kjer se je vrsta sodelavcev ljubljanskega geografskega Oddelka in Inštituta za geografijo Univerze v šestdesetih in deloma v sedemdesetih letih tudi krajši ali daljši čas študijsko izpopolnjevala. V. Klemenčič, M. Jeršič in A. Gosar so bili na eno letnem študijskem izpopolnjevanju, slednji celo dvakrat, po pol leta pa J. Medved, V. Klemenčič in M. Vojvoda. Od leta 1972 do 1974 je bil A. Gosar asistent na Gospodarsko geografskem inštitutu. Po letu 1970 se je vrsta slovenskih geografov študijsko izpopolnjevali tudi na Univerzah v Münchnu, Frankfurtu, Berlinu, Leipzigu, Freiburgu in Augsburgu ter v okviru meduniverzitetnega sodelovanja v Regensburgu, Bayreuthu in Marburgu. Pretežni del teh in še številna druga krajša študijska izpopolnjevanja slovenskih geografov v Nemčiji, pa tudi ekskurzije študentov in sodelavcev, je finančno podprla Deutsche Akademische Austauschdienst (DAAD).

Težišče slovensko nemškega geografskega sodelovanja je v prvih dveh desetletjih veljalo socialni geografiji, predvsem vprašanjem transformacije podeželskih naselij, rabe tal in podeželja na sploh, prebivalstva, turizma in planinskega pašništva v vsebinskem pogledu, v regionalnem pogledu pa alpskega prostora in njegove soseščine. Intenzivno sodelovanje z GI Poljske Akademije znanosti (PAN) je v slovensko socialnogeografsko proučevanje agrarnega prostora močneje vključilo tudi ekonomske elemente, z italijanskimi in švicarskimi geografi pa tudi problematiko nacionalnih manjšin in čezmejnega povezovanja ob odprti meji. Slovensko – nemško sodelovanje pa se je kasneje vsebinsko razširilo tudi na problemsko široko in vedno bolj aktualno problematiko deagrarnizacije in urbanizacije, regionalnega razvoja, na ekološke in druge probleme, v prostorskem pogledu pa je bilo težišče na Srednji Nemčiji ter na obrobem in obmejnem območju Gornje Frankovske.

V sedemdesetih letih so se spletle številne strokovne pa tudi prijateljske vezi med slovenskimi in nemškim geografi, med raziskovalnimi skupinami in med inštitucijami. Tako so sodelavci Oddelka za geografijo Filozofske fakultete in Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani že od konca petdesetih let intenzivno sodelovali z Geografskim inštitutom TH München, ki ga je vodil prof. W. Hartke, od leta 1964 naprej pa z Gospodarsko geografskim inštitutom Univerze, ki je zaživel 1964 leta in ga je 1965 za dolga leta prevzel K. Ruppert. Za njegove zasluge za dolgoletno izredno bogato sodelovanje s slovensko geografijo, za prispevek k razvoju metodologije proučevanja regionalno razvojnih in urbanizacijskih vprašanj Slovenije, Ljubljane in ljubljanske regije, za promocijo slovenske geografije in Slovenije v svetu in za njegova prizadevanja za mednarodno priznanje Slovenije, ko je med drugim kot mednarodno priznan znanstvenik, takratnemu nemškemu zunanjemu ministru H.D. Genscherju, poslal strokovno utemeljitev za osamosvojitve Slovenije, ga je Mestna občina Ljubljana, ob njegovem odhodu v pokoj leta 1991, nagradila s Plaketo Mesta Ljubljane.

Leta 1970 začeto sodelovanje Oddelka za geografijo z Geografskim inštitutom Univerze JWG v Frankfurtu na Maini, ki ga je dolga leta vodil K. Wolf, je imelo vsebinsko težišče na problematiki urbanizacije in regionalnega razvoja v Sloveniji in v širšem območju frankfurtske regije, oziroma Regije Ren – Maina. Rezultati so bili predstavljeni na devetih

medinštitutskih seminarjih, v številnih predavanjih, strokovnih ekskurzijah in drugih srečanjih ter v objavah. Za zasluge za slovensko geografijo je leta 2004 prejel Zlato plaketo Univerze v Ljubljani. Še starejše je sodelovanje z Geografskim inštitutom Univerze v Heidelbergu, ki ga je največ preko pogostih osebnih stikov, predavanj in študijskih ekskurzij razvijal W. Fricke. V Heidelbergu sta bila M. Pak dva meseca leta 1979 in M. Ravbar 1994 leta dvakrat po dva tedna gostujoča profesorja. Zelo pogosti in raznovrstni so bili tudi strokovni stiki ljubljanskega Oddelka za geografijo z Geografskim inštitutom Univerze v Regensburgu, katerih nosilca sta bila K. Hermes in za njim D. Manske, ki se je tudi posvetil proučevanju vidnih posledic nemške srednjeveške kolonizacije v škofjeloškem območju. S številnimi skupnimi projekti v Sloveniji, medinštitutskimi seminarji, predavanji, objavami in drugimi oblikami sodelovanja izstopa tudi sodelovanje ljubljanskega Oddelka z LehrsuthlGI ? Univerze v Bayreuthu, težišče katerega je po letu 1991 J. Maier prenesel na Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Za sodelovanje mu je bila leta 2000 podeljena Zlata plaketa Univerze v Mariboru. Intenzivnejše je bilo še sodelovanje z Geografskim inštitutom Univerze v Augsburgu (F. Schaffer), z Geografskim inštitutom Univerze v Marburgu, po političnih spremembah v Evropi pa tudi z Institutom für Länderkunde v Leipzigu. GIAM ZRC SAZU redno sodeluje na področju tematske kartografije z Založbo Klett in Perthes v Leipzigu. Pomembnejše stike imajo slovenski geografi še z Univerzami v Bochumu, Berlinu, Chemnitzu in Münstru. Čeprav je v slovensko – nemškem sodelovanju močno prednjačila socialna in v širšem okviru družbena geografija, je bilo vseskozi tudi veliko strokovnega sodelovanja, še posebej na ravni študijskih obiskov, predavanj ter objav, tudi na področju fizične geografije, še posebej geomorfologije.

Po letu 1991 se je razvilo sodelovanje Katedre za didaktiko Oddelka za geografijo v Ljubljani in Inštitutom za didaktiko geografije JWG Univerze v Frankfurtu pod vodstvom V. Albrechta, ki je v Ljubljani večkrat predaval, bil somentor doktorantki in sodeloval na slovenskem geografskem kongresu. Sodelovanje se je kasneje razširilo še na Oddelek za geografijo na mariborski Univerzi. Raznovrstno pa je bilo tudi sodelovanje didaktične katedre na ljubljanski univerzi s prof. H. Haubrichom z Visoke pedagoške šole v Freiburgu, ki je slovenske didaktike geografije pritegnil v mednarodne projekte V to je bila vključena tudi Pedagoška fakulteta v Ljubljani. Društvo učiteljev geografije Slovenije je prof. Haubrichu leta 2005 podelilo najvišje priznanje na področju šolske geografije, priznanje Blaža Kocena.

Okrog pol stoletno sodelovanje med slovensko in nemško geografijo je zlasti z izmenjavo študijskih obiskov, predavanj, ekskurzij in tudi publiciranjem zajelo večino nemških visoko šolskih institucij, s katerimi so od slovenskih geografov imeli daleč največ stikov, oziroma so to sodelovanje vzpostavljali in vodili A. Gosar (München, Chemnitz, Bayreuth), M. Pak (Frankfurt, Heidelberg, Leipzig, Regensburg, Berlin), V. Drozg (Bayreuth) in B. Belec (Frankfurt, Marburg), v novejšem času pa tudi J. Kunaver (Freiburg, Frankfurt), K. Kolnik (Frankfurt) in M. Ravbar (Göttingen). Posebej pa je treba izpostaviti zasluge V. Klemenčiča za tako razvejano ter vsebinsko in organizacijsko bogato sodelovanje z nemško geografijo, kar je med drugim veliko prispevalo k strokovni rasti številnih slovenskih geografov in slovenske družbene geografije. Zato je povsem razumljivo, da so mu nemške geografske institucije izkazale več priznanj: že leta 1969 je bil imenovan za dopisnega in 1980 za rednega člana Münchenskega geografskega društva; 1978 je postal član Društva za Jugo-vzhodno Evropo v

Münchnu, leta 1988 dopisni član Akademije za prostorske raziskave in planiranje v Hannoveru in leta 2003 častni član Švabskega geografskega društva.

Zgoraj navedeni in drugi kolegi so imeli številna predavanja študentom geografije na nemških Univerzah, največkrat v Münchnu, Frankfurtu, Regensburgu, Heidelbergu in Bayreuthu, pa tudi v Berlinu, Marburgu na Lahni, Münstru, Bochumu, Freiburgu, Augsburgu, Göttingenu, Bonnu, Stuttgartu, Chemnitzu, Hannoveru, Dresdnu, Braunschweigu, Würzburgu, Kielu. Predavali so tudi v nemških geografskih društvih in združenjih (Südostgesellschaft), v Inštitutu für Länderkunde v Leipzigu, na raznih simpozijih ter na nemških geografskih kongresih. Po več deset predavanj so opravili A. Gosar, V. Klemenčič in M. Pak. Samo o upravičenosti prizadevanj za osamosvojitve in mednarodno priznanje Slovenije so ti opravili na nemških univerzah okrog 50 predavanj. Visoko raven sodelovanja potrjuje tudi sodelovanje slednjih pri habilitacijah in mentorstvih nemškim, kakor tudi sodelovanje nemških profesorjev pri habilitacijah in mentorstvih slovenskim kolegom.

Številni obiski nemških profesorjev in njihovih sodelavcev so bili namenjeni tudi predavanjem študentom geografije na dodiplomskem in podiplomskem študiju v Ljubljani in v Mariboru, v Geografskem društvu Slovenije, v GIAM ZRC SAZU, na medinštitutskih seminarjih, ter na Ekonomski fakulteti v Mariboru. Med predavatelji so prednjačili K. Ruppert, K. Wolf in J. Maier, pa tudi F. Schaffer, V. Albrecht, H. Haubrich, K. Ganser, P. Jurczek in D. Manske. Leta 1970 so se K. Ruppert, F. Schaffer in K. Wolf v Ljubljani aktivno udeležili zelo odmevnega prvega jugoslovanskega simpozija o urbani geografiji. Poslej so bili nemški kolegi redno prisotni na številnih mednarodnih simpozijih v Sloveniji. Zadnjega leta 2006, ki je bil posvečen 80. letnici V. Klemenčiča, se je udeležilo tudi več nemških kolegov.

Slovenija je bila cilj pogostih študentskih ekskurzij z nemških univerz, ki so jih največkrat vodili s slovensko geografijo povezani profesorji in njihovi sodelavci. Pri organizaciji ekskurzij in še posebej pri njihovem strokovnem vodstvu so praviloma sodelovali slovenski kolegi z univerzitetnih in raziskovalnih institucij in iz prakse. Ekskurzije iz Heidelberga, Frankfurta in Münchna so slovenski geografi vodili tudi po drugih območjih Jugoslavije. Vsebinsko in programsko izredno zahtevne ekskurzije so imele veliko vrednost za samo stroko, še posebej za slovensko geografijo, ki je na ta način skupaj z nemškimi strokovnjaki in s pomočjo nemških metodoloških pristopov preverjala in dograjevala svoje raziskovalne pristope in analize. Tudi na ta način smo slovenski geografi prišli do hitrih informacij, saj so se razni razvojni procesi v razvitejših nemških regijah dogajali in seveda tudi proučevali več let poprej kot pri nas. Še posebej pa je bilo pomembno, da so na ta način cele generacije nemških študentov geografije spoznavale Slovenijo. Priprave na takšne ekskurzije so trajale semester ali več, rezultati pa so bili tudi objavljeni. Po letu 1960 je Slovenijo obiskalo več kot 60 ekskurzij nemških študentov in sodelavcev iz Frankfurta, Heidelberga, Bayreutha, Münchna, Regensburga, Marburga, Berlina, Chemnitza, Achna, Braunschweiga, Saarbrückna, Bochuma, Stuttgarta, Mainza, Tübingena, Bonna, Göttingena, Karlsruhe in Leipziga.

Večinoma s finančno podporo DAAD pa je Nemčijo obiskalo okrog 10 študentskih ekskurzij Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani. V prvih letih sodelovanja so bile ekskurzije ob strokovnem sodelovanju prof. Rupperta in njegovih sodelavcev usmerjene pretežno v nemški alpski prostor, kjer je bil Tegernsee nedvomno težiščna točka. Kasnejše ekskurzije pa so se ob strokovni pomoči nemških kolegov podajale do Berlina in Münstra na

severu Nemčije, obiskale številne nemške univerze ter druge inštitucije s področja planiranja, urejanja in varstva okolja in bile deležne odličnih strokovnih razlag in predavanj.

3. MEDINŠTITUTSKI SEMINARJI

Dolgoletno sodelovanje se je nadgrajevalo ob preverjanju znanstvenih dosežkov na primeru proučevanj aktualnih družbenogeografskih problemov v obeh deželah. Rezultati so bili predmet vrste medinštitutskih seminarjev, na katerih se je obravnavalo teorijo, metodologijo in rezultate proučevanja tako podeželskih kot zgostitvenih območij v Nemčiji, problematiko deagrarnizacije in depopulacije ter rabe zemlje in gospodarstva v alpskem svetu Nemčije, v njenih obrobni in obmejni območjih in na drugi strani ekonomske, socialne, prostorske in na sploh urbanizacijske probleme zgostitvenih območij. Zaradi sodelovanja münchenskega in frankfurtskega geografskega inštituta sta bili poleg alpskega prostora najpogosteje predmet obravnave münchenska in frankfurtska mestna regija, zaradi sodelovanja z Bayreuthom pa Gornja Frankovska. Na drugi strani pa so slovenski kolegi obravnavali podobno problematiko v Sloveniji, ki v alpskih in drugih hribovskih, ter v obrobni in obmejni območjih sicer zapozneno, toda toliko močneje doživlja podobne regionalno razvojne procese kot v Nemčiji. Na takšnih seminarjih so praviloma sodelovali tudi kolegi iz drugih geografskih in negeografskih inštitucij ter državne uprave, kar je rezultate takšnih srečanj, ki so bila večinoma zelo dobro obiskana, še obogatilo. Znatna pa je bila tudi udeležba študentov geografije in sorodnih strok.

Vseh slovensko – nemških medinštitutskih simpozijev v Ljubljani, Mariboru, Frankfurtu, Bayreuthu in v drugih krajih je bilo 32, manjših posvetov pa še več. Potekali so v organizaciji in s sodelovanjem naslednjih slovenskih inštitucij: Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani. Partnerji z nemške strani pa so bili Gospodarsko geografski inštitut Univerze v Münchnu, Geografski inštitut Univerze JWG v Frankfurtu in Katedra za gospodarsko geografijo in regionalno planiranje Univerze v Bayreuthu.

Trije simpoziji sodelavcev Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani in do leta 1980 tudi Inštituta za geografijo s sodelavci Gospodarsko geografskega inštituta v Münchnu so bili v Münchnu leta 1970, leta 1978 v Portorožu in 1983 leta v Tuzingu na Bavarskem. Leta 1975 je bil v Ljubljani tudi prvi od devetih simpozijev sodelavcev Oddelka za geografijo iz Ljubljane in Geografskega inštituta Univerze JWG v Frankfurtu, ki sta na fakultetni ravni sprejeli sporazum o sodelovanju, na katerih so redno sodelovali še kolegi s Pedagoške fakultete v Mariboru in Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani. Oddelek je v Ljubljani organiziral simpozije še v letih 1986, 1999 in 2002. V letih 1977, 1983, 1991, 1996 in 2002 so ti bili v Frankfurtu.

Na začetku osemdesetih let se je sodelovanje s Katedro za gospodarsko geografijo in regionalno planiranje iz Bayreutha razširilo tudi na medinštitutske seminarje, leta 1983 v Bayreuthu in 1985 v Ljubljani z Oddelkom za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani ob sodelovanju sodelavcev mariborskega oddelka. Na osnovi med univerzitetnega sporazuma

se je težišče sodelovanje Katedre iz Bayreutha kasneje preneslo na Oddelek za geografijo Pedagoške fakultete v Mariboru. Krog sodelujočih inštitucij se je ob Katedri iz Bayreutha in mariborskem oddelku razširil še na Geografske inštitute Univerz v Pecci, Gradcu, Bratislavi in Plznu. Na seminarjih v Mariboru leta 1990, 1993 in 1995, v Bayreuthu leta 1991 in 1994, ter 1989 in 1992 v Pecci, je sodeloval tudi ljubljanski Oddelek. Kasneje pa so bili vsakoletni seminarji geografskih inštitucij iz šestih držav, imenovanih raziskovalni šesterokotnik, realizirani v Mariboru leta 1996, 2000 in 2006, v Bayreuthu 1997, 1998, 2001 in 2005, preostali pa v drugih središčih udeleženih inštitucij.

Referati medinstitutskih simpozijev so bili tiskani v znanstvenih revijah ene od sodelujočih inštitucij in so posebej navedene v nadaljevanju. V Sloveniji so bili referati tiskani v štirih številkah revije DELA (5, 10, 14 in 19), Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete v Mariboru je izdal dva posebna zbornika referatov (1990, 2001) in jim posvetil drugo številko letnika 2006 oddelčne publikacije »Revija za geografijo«. Referati dveh simpozijev pa so izšli še v 8. številki Geographice Slovenice, reviji Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani.

Referati so izšli tudi v nemških geografskih revijah Materialien (5, 9, 21) in Rhein – Mainische Forschungen (124) Geografskega inštituta v Frankfurtu, v Münchner Studien zur Sozial – und Wirtschaftsgeographie (27) Gospodarsko geografskega inštituta Univerze v Münchnu in v Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, ki ga izdaja Katedra v Bayreuthu (108, 204).

4. TEŽIŠČE SKUPNIH RAZISKOVALNIH PROJEKTOV JE BILO V SLOVENIJI

Slovenski in nemški geografi so sodelovali na številnih večjih in manjših raziskovalnih projektih. Najmanj enajst večjih raziskovalnih projektov so posamezniki ali raziskovalne skupine, v katere so bili vključeni tudi študentje dodiplomskega in podiplomskega študija, opravili v Sloveniji. Prof. Maier iz Bayreutha je s svojimi sodelavci delal kar na sedmih takšnih projektih. Rezultati so bili praviloma objavljeni v nemških in slovenskih geografskih revijah ter predstavljeni na raznih strokovnih srečanjih. Večina projektov je bila aplikativnega značaja in finančno podprta tako iz nemških kot iz slovenskih, nemalokrat tudi iz lokalnih virov. Seveda pa nemški in slovenski geografi skupaj sodelujejo tudi v vedno bolj številnih širših mednarodnih projektih, od katerih je treba izpostaviti sodelovanje slovenskih geografov v Evropski delovni skupini za Srednjo in Jugo-vzhodno Evropo Akademije za regionalne študije in planiranje v Hannoveru. Dva sestanka »Delovne skupine« sta bila 1999 in 2001 leta v Ljubljani, v letih 2004 -2006 pa so bili v Ljubljani sestanki ožje delovne skupine projekta »Competition between Cities in Central Europe oportunities and risks of cooperation ARL iz Hannovera«.

Pri enajstih večjih, v nadaljevanju navedenih raziskovalnih projektih so iz Slovenije sodelovali sodelavci oddelkov za geografijo Filozofskih fakultet v Ljubljani in v Mariboru ter Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani, z nemške strani pa sodelavci Gospodarsko

geografskega inštituta Univerze v Münchnu, Geografskega inštituta JWG Univerze v Frankfurtu, Geografskega inštituta Univerze v Marburgu na Lahni in Katedre za ekonomsko geografijo in regionalno planiranje Univerze v Bayreuthu.

»Trgovina kot element razvoja mest na primeru Ljubljane, Maribora in Kranja« sta 1972 in 1973 leta raziskovali raziskovalni skupini iz Frankfurta (pod vodstvom K. Wolfa) in Oddelka za geografijo v Ljubljani (vodja M.Pak).

Pri projektu »Prostorske strukture Makedonije« (1974) in pri nemško – hrvaško – slovenskem projektu »Zdomeci iz Jugoslavije v Zvezni republiki Nemčiji« (1986) so z Gospodarsko geografskim inštituta iz Münchna (K.Ruppert) sodelovali sodelavci geografskih oddelkov iz Ljubljane in Maribora ter Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani (V. Klemenčič).

Leta 1984 so pri raziskovalnem projektu »Maribor / Marburg na Lahni, geografija prijateljskih mest« sodelovali kolegi z Geografskega inštituta Univerze v Marburgu (J. Leib) in z obeh fakultetnih geografskih oddelkov v Ljubljani in Mariboru (M.Pak)

Projekt »Elementi regionalnega razvoja Občine Domžale« je bil leta 1993 predmet sodelovanja ljubljanskega geografskega Oddelka (M. Pak) in Katedre za gospodarsko geografijo in regionalno planiranje iz Bayreutha (J. Maier). Oba inštituta sta leta 2002 pod vodstvom J. Maierja in M. Paka, skupaj s študenti in sodelavci iz Zagreba in Zadra, opravila raziskavo »turističnega potenciala otoka Pašman v Dalmaciji«.

Zadnja leta so sodelavci in študentje Filozofske fakultete v Mariboru pod vodstvom V. Drozga in Katedre za gospodarsko geografijo in regionalno planiranje iz Bayreutha pod vodstvom J. Maierja opravili vrsto raziskav. Leta 1996 so skupaj izvajali projekt »Razvojni projekt občine Ruše s posebnim ozirom na turizem«; leta 2001 projekt »Mestni marketing«, leta 2002 projekt »Nakupovalna središča«; leta 2004 projekt »Transformacija mestnih središč« in 2005 projekt »Obmejno območje ob slovensko – avstrijski meji«.

5. PRETOK LITERATURE IN OBJAVE

Literatura je nedvomno ena najbolj uveljavljenih in učinkovitih oblik posredovanja in informiranja. Obojemu slovenska geografija že dolgo posveča posebno pozornost, še posebej ko gre za geografsko okolje s katerim najtesneje sodeluje, iz katerega dobiva največ in najbolj sveže znanstvene informacije in s pomočjo katerega se vključuje v mednarodna geografska dogajanja. Zato sta obe osrednji slovenski geografski knjižnici Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani in GIAM ZRC SAZU iz Ljubljane vzpostavili razvejano mrežo zamenjav slovenske in nemške geografske literature, obojestransko živahna pa je tudi publicistična dejavnost.

Obe osrednji slovenski knjižnici imata skupaj 68 izmenjav s knjižnicami nemških geografskih inštitucij in drugih ustanov. Knjižnica Oddelka za geografijo pošilja v Nemčijo 22 izvodov Geografskega vestnika, glasila Geografskega društva Slovenije in 22 izvodov DELA, znanstvenega glasila Oddelka za geografijo Filozofske fakultete. Knjižnica GIAM ZRC SAZU pa pošilja glasilo svojega Inštituta Acta Geographica Slovenica na 24 naslovov. Spodnja karta kaže razvejano omrežje zamenjav, kar veliko prispeva k obogatitvi slovenske raziskovalne metodologije in tudi pedagoškega dela. Ker pa je to marsikje v Nemčiji tudi skoraj

edina geografska literatura o Sloveniji, je tovrstna komunikacija pomembna za poznavanje Slovenije.

Karta 1. Centri s katerimi imata knjižnica Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani in knjižnica GIAM ZRC SAZU zamenjavo znanstvenih revij.

Map 1: The centres with which the library of the Department of geography of the Faculty of Arts in Ljubljana and the library of GIAM ZRC SAZU exchange scientific magazines

Slovenski geografi največ objavljajo v nemških geografskih publikacijah, pa tudi v slovenskih prednjačijo objave nemških geografov. Objav slovenskih avtorjev v nemškem geografskem tisku je bilo v več kot petdesetletnem obdobju najmanj 171*. Večinoma gre za znanstvene razprave, nekaj je strokovnih prispevkov, nekaj samostojnih knjig in zbornikov s prevladujočim ali znatnim deležem prispevkov slovenskih avtorjev. Na drugi strani pa je bilo v 25 številkah geografske revije DELA objavljenih 38 prispevkov nemških avtorjev, poleg

teh pa še vrsta člankov v Geografskem vestniku, Acti Geographici Slovenici, Geographici Slovenici ter v večjem številu zbornikov strokovnih srečanj.

Prispevki slovenskih geografov so najpogostejši v revijah tistih nemških inštitutov, s katerimi je bilo doslej največ sodelovanja. Zato je bilo največ objav v Münchnu, Bayreuthu, Frankfurtu in Marburgu. Razvejano sodelovanje slovenskih z nemškimi geografi se vidi tudi iz tega, da so prispevke slovenskih geografov tiskali v preko 20 nemških geografskih središčih. Tabela kaže tudi naraščanje števila objav slovenskih geografov v Nemčiji. Podvojilo pa se je število objav v desetletju po osamosvojitvi Slovenije, kot posledica povečanega zanimanja za regionalno razvojno problematiko v Sloveniji.

Tabela 1. Število objav slovenskih geografov v Nemčiji v obdobju 1951 - 2006

Table 1: The number of publications of Slovene geographers in Germany in the period 1951-2006

Revije z naveč objavami	1951-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2000-	Skupaj
Münchner Studien zur Sozial und Wirtschaftsgeographie		4	10	16	3		33
Arbeitsmaterialien Bayreuth				4	11	29	29
Materialien Frankfurt			10	6	6		22
Marburger Geographische Hefte					21		21
Arbeitsmaterial ARL Hannover			1		4	6	11
Südosteuropa Aktuel Leipzig					7		7
Frankfurter Wirtschaftsgeographische und Soziologische Schichte			6				6
Deuge revije*	2	5	9	8	9	9	42
Skupaj	2	9	36	34	61	29	171

*Po eden ali več prispevkov slovenskih avtorjev je izšlo še v nemških geografskih glasilih v Augsburgu, Berlinu, Braunschweigu, Chemnitzu, Freiburgu, Halle, Hannoveru, Heidelbergu, Münstru, Obertraun-Hallstattu, Offenbachu, Regensburgu, Stuttgartu, Tübingenu in Wiesbadnu.

Referati medinštitutskih simpozijev slovenskih in nemških geografskih inštitucij so bili tiskani v naslednjih 20 posebnih zbornikih:

- Sozialgeographische Fragestellungen. Bayträge zum Symposium in Ljubljana/Maribor, im Oktober 1975. Materialien 5, Frankfurt am Main 1976.
- Socialnogeografski problemi obmestnih in obmejnih območij. (Socio – geographical problems of suburban and frontier zones) Medinštitutski simpozij Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani in Geografskega inštituta v Frankfurtu, 12. – 17. maj 1977 in Medinštitutski simpozij Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani in Gospodarsko geografskega inštituta Univerze v Münchnu, v Portorožu 12. – 15. maja 1978. Geographica Slovenica 8. Ljubljana 1978.
- Urbane und suburbane Entwicklung im Rhein – Main Gebiet (BD) und Slowenien (Jugoslawien) im Vergleich. Materialien 9. Frankfurt am Main 1984.

- Raumstrukturen der randalpinen Bereiche Bayerns und Sloweniens. Münchner Studien zur Sozial-und Wirtschaftsgeographie, Band 27. Kallmünz/Regensburg 1984.
- Socialna geografija in regionalni razvoj. (Social geography and regional development) DELA 5. Ljubljana 1978.
- Vpliv inovacijskih procesov na preobrazbo pokrajine. Znanstvena revija 2/2. Maribor 1990.
- Slowenien auf dem Weg in die Marktwirtschaft. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 108. Bayreuth 1992.
- Geografski aspekti obmejnosti in regionalnega razvoja. (The geographic aspects of the border regions and regional development) Dela 10. Ljubljana 1993
- Nove smeri prostorskega razvoja. (New directions in regional development) 6. srečanje Univerz v Bayreuthu, Peci, Gradcu, Ljubljani in Mariboru. Maribor 1996.
- Einzelhandelsentwicklung. Beiträge zum Symposium im Frankfurt am Main, im November 1995. Zielorientierte Regionale Geographie. Beiträge zum Symposium in Frankfurt am Main, im November 1996. Materialien 21, Frankfurt am Main 1997.
- Razvojne možnosti Slovenije (Development of the possibilities in Slovenia). Bodočnost mest (The future of the cities). DELA 14. Ljubljana, 1999.
- Einzelhandels – Grossprojekte und Wirtschaftsgeographie. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung. Heft 2004. Bayreuth 2001.
- Obmejna območja (Grenzgebiete). 10. srečanje geografov iz Univerze v Bayreuthu, Gradcu, Mariboru, Peci in Plznu. Maribor 2001.
- Priložnosti in možnosti regionalnih struktur na poti k združenji Evropi. (Possibilities and opportunities of regional structures on the way to the European union) Dela 19. Ljubljana 2003.
- Die Zukunft der Städte. Vorträge eines Kolloquiums in Frankfurt am Main am 22. und 23. Oktober 2002. Rhein – Mainische Forschungen 124. Frankfurt am Main 2003.
- Erwartungen und erste Ergebnisse der EU-Erweiterung. Tagung des Forschungssechsecks der Universitäten Bayreuth, Bratislava, Graz, Maribor, Pecs und Plzen am 22. April im Schloss Thurnau. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 238. Bayreuth 2005.
- Entwicklung und Stand der Wirtschaftsgeographie in Verschiedenen Ländern Mitteleuropas. Tagung der Forschungssechsecks der Universitäten Bayreuth, Bratislava, Graz, Maribor, Pecs und Plzen am 22. April 2005 im Schloss Thurnau. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 240. Bayreuth 2005.
- Mestne regije in marginalna območja. Revija za geografijo (Journal for Geography). 2 – 1 / 2006. Maribor 2006.
- Druge nemške geografske in sorodne publikacije s pomembnim deležem prispevkov slovenskih geografov:
- Svetozal Ilešič, Die Flurformen Sloweniens im Lichte der empirischen Fluhrforschung. Münchner Geographische Hefte, Heft 16. Kallmünz / Regensburg 1959.
- Vojvoda Metod, Almegographische Studien in Slowenischen Alpen. Münchner Studien zur Sozial und Wirtschaftsgeographie, Band 5. München 1969.

- Marburg / Maribor. Geographische Beiträge über die Partnerstädte in Deutschland und Slowenien. Marburger Geographische Schriften, Heft 126. Marburg / Lahn 1994.
- Marburg / Maribor. Geographische Beiträge über die Partnerstädte in Deutschland und Slowenien. Marburger Stadtschriften zur Geschichte und Kultur 48. Marburg 1994.
- Maribor – Marburg. Prispevek h geografiji prijateljskih mest. Maribor 1994.
- Geografski problemi življenjskega okolja (Geographical problems of human environment). Geographica Slovenica 9, Ljubljana 1979.
- Räumliche Struktur und Prozessmuster in der SR Makedonien. Münchner Studien zur Sozial und Wirtschaftsgeographie, Band 20. Kallmünz / Regensburg 1980.
- Herausforderung der 90-er Jahre an die Geographie: verstärkte institutionelle Zusammenarbeit der EG Länder mit Ländern SO-Europas – Gemeinschaftsarbeit der Universitäten Bayreuth, Maribor, Ljubljana und Pecs. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 84, Bayreuth 1992.
- Kommunalwirtschaftliches Entwicklungskonzept für Domžale/Slowenien. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 140. Bayreuth 1994.
- Erarbeitung eines kommunalen Entwicklungskonzept für die Gemeinde Ruše (Slowenien) unter besonderer Berücksichtigung des Tourismus. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 152. Bayreuth / Maribor 1996.
- Gleichgewichtige Lebensbedingungen in Mitteleuropa – ein tragfähiges Konzept für die Raumordnung. Arbeitsmaterialien ARL, No. 253. Hannover 1999.
- Marjan Ravbar, Jörg Maier, Engels Hildegard, Müller Herbes Sabine, Schmied Winfried, Thomas Michael, Martens Dominique: Nachhaltige Stadtentwicklung und Flächenmanagement in mittleren und kleineren Städte in Deutschland und Slowenien; Rahmenbedingungen, Ergebnisse, Erfahrungen, Empfehlungen, Westheim; IGI Nidermayer Institut, Institut für Geographie 2000.
- Marjan Ravbar, Engels Hildegard, Müller Herbes Sabine, Milder Frank: Sustainable urban development and management of areas in medium and small towns in Germany and Slovenia (SUDMA). Land management concepts of land management for the participating Towns. Gunzenhausen: Baader Konzept GmbH, 2001.
- Stadt – Umland – Probleme und Entwicklung der Grossflächigen Einzelhandels in der Ländern Mittel und Südosteuropas. Arbeitsmaterialien ARL, No. 282. Hannover 2001.
- Europa und die internationale Verständigung im Geographieunterricht in Slowenien. Ergebnisse empirischer Untersuchungen (Bausteine und Materialien). Frankfurter Beiträge zur Didaktik der Geographie und des Sachunterrichts, Heft 4. Frankfurt am Main 2001.
- Tourismusmarketing für die Insel Pašman in Kroatien. Bayreuth 2002.
- Tourismuskonzept Insel Pašman/Dalmatien. Teil 2. Strategien und Massnahmen. Bayreuth 2003.
- Stadt und Stadtregion Maribor. Strukturen – Entwicklung – Probleme. Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 260. Bayreuth 2006.

6. SKLEP

Zamenjava generacij je nedvomno prizadela nekatere oblike sodelovanja med nemško in slovensko geografijo, še posebej na ravni številnih za stroko izredno pomembnih osebnih stikov. Drugačni in mnogo bolj prostorsko disperzni so tudi strokovni interesi mladih strokovnjakov. Po letu 1991 je prenehala tudi nekakšna posredniška funkcija slovenske geografije med nemškimi in nekaterimi bivšimi jugoslovanskimi geografskimi središči.

Najnovejša dogajanja pa kažejo na ponoven vzpon v slovensko – nemškem geografskem sodelovanju. Temu so nedvomno naklonjena politična dogajanja v Evropi in na splošno povečana prostorska mobilnost v svetovni znanosti na sploh. Povečali in pomnožili so se viri financiranja mednarodnega sodelovanja in enormno se je povečalo število mednarodnih projektov, v katere so vključeni tudi številni mladi slovenski raziskovalci. Tudi na tej osnovi je vedno več slovenskih objav v nemškem geografskem tisku, ne nazadnje tudi zaradi izredno pomembnega geopolitičnega in političnega položaja Slovenije v Evropi in vedno bolj tudi v svetu. Po petnajstih letih ko je Slovenija postala samostojna država izhajajo v Nemčiji in tudi drugod še vedno takšni ali drugačni prikazi prostorske in regionalno razvojne problematike Slovenije.

Stanje in trendi ne kažejo na obnovitev tako intenzivnih inštitucionalnih in osebnih povezav kot smo jih bili vajeni v preteklosti med Ljubljano, Münchnom, Frankfurtom, Heidelbergom, Regensburgom. Ob tem pa se splošne medsebojne aktivnosti nikakor ne bodo zmanjšale, pričakujemo lahko, da jih bodo nekatere slovenske geografske inštitucije celo okrepile. Obstoječi trendi pa kažejo na znatno povečano vključevanje študentov v slovensko – nemško geografsko sodelovanje, tako po že kar živahni študentski izmenjavi kot tudi po neposrednem organiziranem povezovanju.

Viri in literatura

- Berichte zur Regionalforschung. Tätigkeitsbericht 1965 – 1970. München 1971.
 Berichte zur Regionalforschung. Tätigkeitsbericht 1976 – 1980. München 1981.
 Berichte zur Regionalforschung. Tätigkeitsbericht 1986 – 1990. München 1992.
 Bibliografija v tujini objavljenih del članov Oddelka za geografijo 1945 – 1984 (Janja Turk).
 Dela 1, Ljubljana 1985.
 Klemenčič Vladimir, Slovenski geografi v tujem znanstvenem tisku. Geografski obzornik 40 (1993), št. 2. Ljubljana 1993.
 Mednarodno sodelovanje sodelavcev Oddelka za geografijo v obdobju 2000 – 2002. Dela 20, Ljubljana 2003, str. 175 -185.
 Vloga slovenske geografije v mednarodni promociji Slovenije. Bibliografija v tujini objavljenih del slovenskih geografov 1989 – 1994. Ljubljana 1994.
 Slovenski geografi v tujem tisku 1989 - 1994 (seznam virov).
 Objave v tujini od leta 1989 do 1994 in objave v tujini od leta 1989 do 1993.
 Objave geografov v tujini 1946 – 1993 (Gradivo).
 Objave slovenskih geografov v tujem tisku v letih 1989 – 1994 (po letu izida, po kraju izdaje, po avtorjih).

COOPERATION OF SLOVENIAN AND GERMAN GEOGRAPHERS

Summary

After the Second World War international integration of Slovenian geographers was oriented to German geography. The initial intensive cooperation with the Munich socio-geographic school was conducted by the Department of Geography of the Faculty of Arts in Ljubljana and the Geographical Institute of University of Ljubljana with the Technische Hochschule and from 1964 with Wirtschaftsgeographisches Institut in München (Economic-geographical institute of the University of Munich). In the sixties and seventies many Slovenian geographers attended one-year or several-month study training in Munich. In 1959 a study by Svetozar Ilešič was published in the 16th issue of the magazine *Münchener Geographische Hefte*, »Die Flurformen Sloweniens im Lichte der Europäischen Fluhrforschung«. In the seventies the cooperation was extended to other German geographers and university geographic centres, first of all in Frankfurt, Bayreuth, Heidelberg, Regensburg, Marburg, Leipzig, and on the Slovenian side the main role was played by colleagues from the Department of Geography of the Faculty of Arts in Ljubljana and in Maribor (see the Faculty of Education). Various forms of cooperation included also our colleagues from the GIAM ZRC SAZU (Anton Melik Geographical institute of Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts) and the Faculty of Humanities Koper.

Cooperation between Slovenian and German geography, existing for about fifty years, involved most German geographical institutions. The most important was the cooperation in the field of social geography, thus also cooperation in the field of physical geography and, in the last years, didactic geography was of significance.

Besides numerous study visits, lectures, excursions and similar forms of cooperation, also inter-institutional seminars, joint research projects and publications were particularly important. There were 32 German-Slovenian inter-institutional geographic symposiums and numerous smaller consultations. On the Slovenian side, the partners were the Department of Geography of the Faculty of Arts in Ljubljana (Munich, Frankfurt, Bayreuth), Geographical Institute of University of Ljubljana (München) and the Department of Geography of the Faculty of Arts in Maribor (Bayreuth). The German side was represented by the Geographical Institute TU and the Economic-geographical institute of the University of Munich, Geographical institute of the University in Frankfurt and the Department of Economic geography and regional planning in Bayreuth.

Eleven big projects held in Slovenia were participated by the Department of Geography of the Faculty of Arts in Ljubljana and Maribor and Geographical Institute of University of Ljubljana from Slovenia and Economic-geographical institute of the University of Munich, Geographical institute of the University in Frankfurt and the Department of Economic geography and regional planning from Bayreuth. Papers presented at inter-institutional symposiums and material of the projects was published in German geographical magazines. However, the number of all publications in German press exceeds the number of 170.

Traditionally abundant exchange of geographical press is considerably important for the development of Slovenian geography and for expert growth of Slovenian geographers.

Libraries of the Department of Geography of the Faculty of Arts and GIAM ZRC SAZU in Ljubljana provide 68 exchanges with libraries of German geographical institutions; 22 issues of *Geografski vestnik* and the publication *Dela* as well as 24 issues of the publication *Acta Geographica Slovenica* are delivered to Germany.

Generation renewal affected also the rich, diverse and professionally quality cooperation of German and Slovenian geographers. However, an intensive re-connecting is taking place lately between younger geographers from both countries. And, finally, the cooperation spreads to new geographical centres in Germany and to wider international projects, and the cooperation of geography students becomes more and more intensive.